

UZASADNIENIE

Obecnie wykaz prac, których nie mogą wykonywać kobiety, w szczególności będące w ciąży lub w okresie karmienia dziecka piersią, jest określony w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 10 września 1996 r. w sprawie wykazu prac szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet (Dz. U. Nr 114, poz. 545, z 2002 r. Nr 127, poz. 1092 i z 2015 r. poz. 1737).

Rozporządzenie zostało wydane na podstawie art. 176 Kodeksu pracy, zgodnie z którym nie wolno zatrudniać kobiet przy pracach szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia. Wykaz tych prac określiła Rada Ministrów w ww. rozporządzeniu.

Komisja Europejska uznała przepisy tego artykułu za niezgodne z postanowieniami dyrektywy 2002/73/WE¹ zmieniającej dyrektywę Rady 76/207/EWG w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy. Z obecnego brzmienia tego artykułu wynika, że odnosi się on do wszystkich kobiet, a nie tylko do kobiet w ciąży i karmiących piersią, co zdaniem Komisji Europejskiej stanowi przeszkodę w zapewnieniu równouprawnienia płci, szczególnie w zakresie dostępu do zatrudnienia.

W związku z powyższym przygotowano projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (UC41) zawierający nowe brzmienie art. 176. Projektowana treść tego artykułu odnosi się wyłącznie do kobiet w ciąży i kobiet karmiących dziecko piersią. Zgodnie z projektowanym art. 176 § 1 kobiety w ciąży i kobiety karmiące dziecko piersią nie będą mogły wykonywać prac uciążliwych, niebezpiecznych lub szkodliwych dla zdrowia, mogących mieć niekorzystny wpływ na zdrowie kobiet, przebieg ciąży lub karmienie dziecka piersią. Zawarte w projektowanym art. 176 § 2 upoważnienie dla Rady Ministrów przewiduje określenie wykazu prac obejmującego prace mogące mieć niekorzystny wpływ na zdrowie kobiet, przebieg ciąży lub karmienie dziecka piersią:

- związane z nadmiernym wysiłkiem fizycznym, w tym ręcznym transportem ciężarów,
- ze względu na sposób i warunki wykonywania tych prac, z uwzględnieniem rodzajów czynników środowiska pracy i poziomu ich występowania.

¹ W związku z wejściem w życie dyrektywy 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy, została uchylona dyrektywa 76/207/EWG zmieniona dyrektywą 2002/73/WE. Dyrektywa 2006/54/WE konsoliduje prawo UE w zakresie równego traktowania, upraszczając przepisy zawarte w dotychczasowych dyrektywach, w tym w dyrektywie 76/207/EWG zmienionej dyrektywą 2002/73/WE.

W wykonaniu ww. upoważnienia przygotowano projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wykazu prac uciążliwych, niebezpiecznych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet w ciąży lub karmiących dziecko piersią.

Projekt rozporządzenia zapewnia wdrożenie postanowień dyrektywy Rady 92/85/EWG w sprawie wprowadzenia środków służących wspieraniu poprawy w miejscu pracy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły i pracownic karmiących piersią.

Projektowane rozporządzenie, w stosunku do dotychczas obowiązującego, zostało ograniczone do określenia prac, których nie powinny wykonywać wyłącznie kobiety w ciąży lub karmiące dziecko piersią. Dopuszczalne wielkości narażenia kobiet w ciąży lub karmiących dziecko piersią na czynniki uciążliwe, niebezpieczne lub szkodliwe dla zdrowia zostały co do zasady przeniesione z dotychczas obowiązującego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1996 r. w sprawie wykazu prac szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet (wielkości te przyjęto na podstawie propozycji ekspertów z dziedziny medycyny pracy i ochrony pracy – w szczególności z Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – PIB i Instytutu Medycyny Pracy). Należy zauważyć, iż zgodnie z art. 1 ust. 3 dyrektywy 92/85/EWG „dyrektywa nie może mieć wpływu na obniżenie poziomu ochrony zapewnionej pracownikom w ciąży, pracownikom, które niedawno rodziły, lub karmiącym piersią w porównaniu z ich sytuacją w poszczególnych państwach członkowskich w momencie przyjęcia niniejszej dyrektywy.”.

Zgodnie z nowym upoważnieniem w projekcie nie zostały zamieszczone prace, których nie powinny wykonywać kobiety nie będące w ciąży lub w okresie karmienia dziecka piersią, tj.:

- prace związane z wysiłkiem fizycznym i transportem ciężarów,
- prace pod ziemią, we wszystkich kopalniach.

W związku z tym projektowana jest zmiana rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 marca 2000 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy ręcznych pracach transportowych (Dz. U. Nr 26, poz. 313, z późn. zm.) – w celu określenia dopuszczalnych norm obciążenia pracą fizyczną (w tym norm ręcznego przemieszczania ciężarów) dla kobiet nie będących w ciąży lub w okresie karmienia dziecka piersią. Dotychczas normy takie były określone w ww. rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 10 września 1996 r. w sprawie wykazu prac szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet (Dz. U. Nr 114, poz. 545, z późn. zm.).

Prace wymienione w załączniku do projektowanego rozporządzenia zostały podzielone na 8 części. I tak:

- 1) W części I. *Prace związane z wysiłkiem fizycznym i transportem ciężarów oraz wymuszoną pozycją ciała*, utrzymane zostały dotychczasowe dopuszczalne dla kobiet w ciąży lub karmiących dziecko piersią normy wysiłku fizycznego, w tym normy dźwigania ciężarów (określone w ww. rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 10 września 1996 r.).

Definicję „pracy dorywczej”, stosowanej w tej części, przyjęto z rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 marca 2000 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy ręcznych pracach transportowych (Dz. U. Nr 26, poz. 313, z późn. zm.).

W ust. 2 tej części, jako prace których nie powinny wykonywać kobiety w ciąży wymieniono:

- prace w pozycji wymuszonej,
- prace w pozycji stojącej łącznie ponad 3 godziny w czasie zmiany roboczej, oraz
- prace przy obsłudze monitorów ekranowych, które mogłyby być wykonywane przez kobiety nie dłużej niż przez 45 minut w ciągu każdej godziny, przy nieprzekraczaniu 8 godzin łącznego czasu pracy w ciągu doby².

Powyższe propozycje zmian wprowadzono po konsultacji z Centralnym Instytutem Ochrony Pracy – Państwowym Instytutem Badawczym. Zgodnie z opinią Instytutu nie jest uzasadnione utrzymywanie dla kobiet karmiących dziecko piersią - zakazu pracy w pozycji wymuszonej oraz pracy w pozycji stojącej łącznie ponad 3 godziny w czasie zmiany roboczej. Według Instytutu kobiety w ciąży mogą być dopuszczone do pracy w pozycji siedzącej przy obsłudze monitorów nie dłużej niż 45 minut w każdej godzinie pracy, przy zapewnieniu 15 minut przerwy po takim czasie pracy, i jednoczesnym ograniczeniu łącznego dobowego czasu pracy do 8 godzin. Z opinii Instytutu wynika, że dla zmniejszenia obciążenia układu mięśniowo-szkieletowego podczas pracy przy obsłudze monitorów ekranowych (wykonywanej w niezmienniej pozycji ciała) lepsze efekty daje wprowadzenie częstszych przerw, niż skrócenie całkowitego czasu pracy w ciągu zmiany roboczej;

- 2) W części II. *Prace w mikroklimacie zimnym, gorącym i zmiennym*, również utrzymano dotychczasowe kryteria warunków środowiska pracy, których niespełnienie będzie jednoznaczne z zakazem zatrudniania kobiet w ciąży lub karmiących dziecko piersią;
- 3) W części III. *Prace w narażeniu na hałas i drgania*, utrzymano dotychczasowe kryteria warunków środowiska pracy, których niespełnienie będzie jednoznaczne z zakazem zatrudniania kobiet w ciąży, przy czym treść dotyczącą drgań dostosowano do zmienionego brzmienia przepisów w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń

² Prace te są obecnie wymienione w ust. 1 pkt 4 części IV; kobiety w ciąży nie mogą obsługiwać monitorów ekranowych powyżej 4 godzin na dobę.

i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy. Zgodnie z propozycją Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – PIB z części tej usunięto określony dotychczas w pkt 2 lit. b zakaz zatrudniania kobiet w ciąży przy pracach w narażeniu na hałas infradźwiękowy, którego szczytowy nieskorygowany poziom ciśnienia akustycznego przekracza 135 dB, bowiem nie jest możliwy pomiar tej wielkości przy pomocy dostępnych obecnie mierników poziomu dźwięku (spełniających wymagania określone dla takich mierników w normie PN-EN 61672);

- 4) W części IV. *Prace narażające na działanie pola lub promieniowania elektromagnetycznego o częstotliwości od 0 Hz do 300 GHz oraz promieniowania jonizującego*³ zaproponowano zrezygnowanie z ograniczania narażenia kobiet w ciąży na promieniowanie nadfioletowe (do wartości $\frac{1}{4}$ NDN). Zgodnie z opinią CIOP-PIB wystarczające dla ochrony kobiety w ciąży jest ograniczenie narażenia na promieniowanie nadfioletowe do wartości najwyższych dopuszczalnych natężeń określonych w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 czerwca 2014 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. poz. 817). Zaproponowano również przeniesienie z tej części wykazu do części I - prac przy obsłudze monitorów ekranowych (dotychczas jest wzbronione wykonywanie tych prac ponad 4 godziny na dobę dla kobiet w ciąży), o czym informacja zawarta jest wyżej (w pkt 1).

W związku z powyższymi zmianami zaproponowano nowe brzmienie tytułu części IV: „Prace narażające na działanie pola lub promieniowania elektromagnetycznego o częstotliwości od 0 Hz do 300 GHz oraz promieniowania jonizującego”;

- 5) W części V. *Prace w podwyższonym lub obniżonym ciśnieniu* utrzymano w zasadzie dotychczasowy zapis, wymieniając jednak dodatkowo jako zakazane prace w zbiornikach ciśnieniowych, które zostały wymienione w części A ust. 1 lit. a załącznika nr II do dyrektywy 92/85/EWG;
- 6) W części VI. *Prace w kontakcie ze szkodliwymi czynnikami biologicznymi*, utrzymano dotychczasowe regulacje, przy czym w ust. 2 doprecyzowano zapis dotyczący oceny ryzyka zawodowego, wskazując, że niekorzystny wpływ na przebieg ciąży obejmuje również niekorzystny wpływ na rozwój płodu. Wynika to z potrzeby uwzględnienia ust. 2 części A załącznika nr I do dyrektywy 92/85/EWG, zgodnie z którym wymagane jest uwzględnienie podczas oceny ryzyka możliwego niekorzystnego działania określonych czynników biologicznych również na nienarodzone dzieci. Zatem w myśl projektowanego zapisu w części VI ust. 2 załącznika, kobieta w ciąży nie będzie mogła wykonywać prac w narażeniu na czynniki biologiczne grupy 2-4 zagrożenia, jeżeli

³ Tytuł części IV dostosowano do projektowanej zawartości

wyniki oceny ryzyka zawodowego, z uwzględnieniem działań terapeutycznych wymuszonych określonymi czynnikami biologicznymi, wskażą na niekorzystny wpływ na zdrowie kobiety w ciąży lub przebieg ciąży, w tym rozwój płodu.

Ponadto w ust. 1 pkt 1 proponuje się zastąpić wyraz „toksoplazmozą” wyrazem „toksoplazmą”. Należy zauważyć, że wszystkie pozostałe czynniki biologiczne wymienione w tym punkcie są czynnikami chorobotwórczymi (takim czynnikiem jest toksoplazma, a toksoplazmoza jest jednostką chorobową);

- 7) W pkt 2 części VII. *Prace w narażeniu na działanie szkodliwych substancji chemicznych*, spośród substancji chemicznych w narażeniu na które nie mogą wykonywać pracy kobiety w ciąży lub karmiące piersią, niezależnie od ich stężenia w środowisku pracy, wykreślono wymieniony w lit. d styren - sklasyfikowany zgodnie z ww. rozporządzeniem nr 1272/2008 (według pkt 1). Jednocześnie w punkcie tym pozostawiono rtęć, ołów i jego związki organiczne i nieorganiczne oraz tlenek węgla – również sklasyfikowane zgodnie z ww. rozporządzeniem nr 1272/2008 – bowiem substancje te wymienione są w dyrektywie 92/85/EWG, której postanowienia są wdrażane projektowanym rozporządzeniem. Są to substancje bardzo szkodliwe lub niebezpieczne i wskazane jest zwrócenie na nie szczególnej uwagi pracodawców.

Uwzględniając propozycję Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – PIB (zgłoszoną podczas roboczych konsultacji projektu) usunięto pkt 3 – prace w narażeniu na działanie rozpuszczalników organicznych, jeżeli ich stężenia w środowisku pracy przekraczają wartości 1/3 najwyższych dopuszczalnych stężeń; wg opinii Instytutu brak jest danych potwierdzających zasadność utrzymywania takiego zakazu.

Ponadto, w celu ujednoczenia zapisów w punkcie 1 i 2 – we wprowadzeniu do wyliczania w punkcie 2 usunięto wyrazy „niezależnie od ich stężenia w środowisku pracy”. Zarówno w pkt 1 jak i w pkt 2 chodzi bowiem o prace w narażeniu na określone czynniki niezależnie od ich stężenia w środowisku pracy⁴;

- 8) do części VIII. *Prace grożące ciężkimi urazami fizycznymi lub psychicznymi*, w celu ujednoczenia zapisów, zostały włączone prace zamieszczone dotychczas w ust. 2 części V załącznika do rozporządzenia „Prace pod ziemią, poniżej poziomu gruntu i na wysokości” przy czym zakazem pracy w wykopach (ze względu na zagrożenia jakie występują przy tych pracach) objęto również kobiety karmiące dziecko piersią.

W części tej nie zostały już uwzględnione prace pod ziemią, we wszystkich kopalniach – jako prace, których nie mogą wykonywać kobiety nie będące w ciąży lub karmiące dziecko piersią. Prace te zostały usunięte z wykazu w związku z uzasadnioną opinią

⁴ Za narażenie uznaje się ekspozycję pracownika na działanie czynników niebezpiecznych, szkodliwych lub uciążliwych występujących w środowisku pracy, niezależnie od stężenia lub natężenia tych czynników.

Komisji Europejskiej, która zwróciła uwagę, że zakaz ten stanowi przeszkodę w równouprawnieniu płci, co jest niezgodne z postanowieniami dyrektywy w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego. Należy zauważyć, że zgodnie z dotychczasowym stanem prawnym także kobiety w ciąży i karmiące dziecko piersią mogły być dopuszczone do pracy pod ziemią w kopalniach na stanowiskach kierowniczych, nie wymagających stałego przebywania pod ziemią i wykonywania pracy fizycznej w okresie studiów, w ramach szkolenia zawodowego oraz wykonywanej dorywczo nie wymagającej pracy fizycznej. W projektowanym rozporządzeniu zrezygnowano z ww. wyłączenia, co oznacza, że kobiety w ciąży i karmiące nie będą mogły podjąć żadnej pracy pod ziemią w kopalniach. Wynika to z postanowień dyrektywy 92/85/EWG, która w załączniku nr I i II jako prace zakazane dla kobiet w ciąży i karmiących dziecko piersią wskazuje prace w kopalniach pod ziemią, nie czyniąc wyjątków.

Wstępny projekt rozporządzenia był konsultowany z Centralnym Instytutem Ochrony Pracy – PIB (opinie Instytutu zostały zasadniczo uwzględnione w projekcie, o czym mowa w uzasadnieniu).

Projektowane rozporządzenie jest zgodne z prawem Unii Europejskiej.

Przedmiot projektowanej regulacji nie podlega procedurze notyfikacji określonej w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414, z późn. zm.) projekt rozporządzenia zostanie umieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Projektowane rozporządzenie zostanie udostępnione w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny, zgodnie z treścią § 52 ust. 1 uchwały Nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. - Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. poz. 979 i z 2015 r. poz. 1063).

Przewiduje się wejście w życie projektowanego rozporządzenia w terminie 14 dni od dnia ogłoszenia.